

Autor: Fikret Muslimović

Mart 2022.

**MUDROST
ALIJE IZETBEGOVIĆA
U ODBACIVANJU
OWEN-STOLTENBERGOVOG PLANA**

„Program zajedničke akcije“ 22.5.1993. – uvod u Owen-Stoltenbergov plan:

Izetbegović je u „Sjećanjima“ naveo da nakon zasijedanja tzv. Srpske skupštine, na Palama 6.5.1993., kada je odbačen Vens-Owenov plan, „nije trebalo čekati dugo na uzmak velikih sila“ pa su SAD, Velika Britanija, Francuska, Rusija i Španija „već 22. maja 1993. (...) lansirale tzv. Program zajedničke akcije, kojim se praktički odriču Vence-Owenovog plana“. Taj Program je bio „suštinski ustupak Karadžićevim Srbima“. O tome, Izetbegović je citirao Noela Malcolma¹ iz njegove knjige „Povijest Bosne, str. 329.“ gdje stoji da je pomenuti ustupak Karadžićevim Srbima od strane velikih sila bio „konačan nalog za izvršenje smrtne presude nad Bosnom i Hercegovinom“, jer „Srbi ne bi morali vratiti okupirane teritorije“ pa bi se „do daljnjeg garantirale samo tzv. sigurnosne (zaštićene) zone UN-a za muslimansko stanovništvo“.²

Izetbegović je pomenuo da u toj „zavjeri protiv Bosne Njemačka nije učestvovala“ jer je „njen ministar odbrane Volker Ruhe,³ Program zajedničke akcije nazvao 'moralnom katastrofom', ističući da su „njemačke novine Westdeutsche Zeitung“ tih dana pisale da su pobijedili „oni koji ubijaju, proganjaju i siluju“.⁴

Jasna ilustracija tadašnjeg lošeg odnosa međunarodne zajednice prema Bosni i Hercegovini je sadržaj uvoda za knjigu „Povijest Bosne“ koga je napisao njen autor Noel Malkolm. Izetbegović je citirao da je Malkolm naveo: „Ovu sam knjigu pisao u augustu i spetembru 1993. (vrijeme

¹ **Malkolm Noel**, rođen 1956. u Surrey, Velika Britanija, studirao i doktorirao historiju na Cambrigdeu, novinar, pisac, gostujući predavač na Oxfordu, dobitnik titule viteza za izučavanje novinarstva i evropske historije, saradnik Kraljevskog društva za književnost i Britanske Akademije, autor knjiga „Povijest Bosne“, „Kosovo kratka povijest“, (...) – (https://bs.wikipedia.org/wiki/Noel_Malcolm)

² **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 227.-228.

³ **Ruhe Volker**, (1942.), njemački političar, glavni tajnik Kršćansko demokratske unije Njemačke, bio član Bundestaga, ministar odbrane Njemačke od 1992.-1998., poznat po „ranom zalaganju“ za proširenje NATO na istok. (https://hr3.wiki/wiki/Volker_R%C3%BChe)

⁴ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 228.-229.

pregovora o Owen-Stoltenbergovom planu, op. F.M.) *obuzet gotovo posvemašnjim očajem zbog budućnosti Bosne. Činilo se da je vanjski svijet odustao od svakog ozbiljnijeg pokušaja da spasi Bosnu od propasti; izgledalo je, isto tako, da su srpski političari i vojni komandanti, koji su planirali osvajanje teritorija i masovno protjerivanje stanovništva, gotovo postigli sve svoje ciljeve*’.⁵

Izetbegovićevo obraćanje javnosti povodom „Programa zajedničke akcije“ velikih sila:

Predstavljajući delikatnost nastale situacije u vezi iznesenih stavova velikih sila u „Programu zajedničke akcije“, Izetbegović je „*reagirao ogorčeno*“ pa se 23.5.1993. godine, „*obratio građanima Bosne i Hercegovine*“ saopćenjem: da je „*siguran*“ da su građani, kao i on, „*sa zebnjom očekivali šta će reći*“ velike sile, o srpskom odbacivanju Vens-Owenovog plana, ali da ni građani, ni on, nisu mogli ni naslutiti da se prema stavovima velikih sila „*agresor neće povući sa okupiranih teritorija, da se, dakle, naš istjerani narod neće moći vratiti na svoja ognjišta, da će se za jedan dio našeg naroda osigurati tzv. 'safe' zone, što znači rezervati, itd., itd.*“; da ako su već takvi stavovi velikih sila sadržani u njihovom „Programu zajedničke akcije“ da „*mi možemo reći da je taj novi plan za nas apsolutno neprihvatljiv*“; da međunarodna zajednica, treba „*otvoreno da kaže našoj i svjetskoj javnosti*“ ako „*nije spremna braniti načela koja je sama proklamovala*“, odnosno da treba da kaže ako je „*spremna da prizna zakon sile u međunarodnim odnosima, da zatvori oči pred nezapamćenim gaženjem ljudskih prava i međunarodnog zakona, štaviše, da nagradi agresiju i genocid*“; da međunarodna zajednica, ako već odobrava primjenu sile, treba da „*obznani da Povelja UN-a i brižljivo i strpljivo građeni zakoni međunarodnog poretka više ne vrijede*“.⁶

U istom obraćanju, Izetbegović je ukazao da su „*građani, Bog i ljudi svjedoci da smo učinili sve da se rat izbjegne, a kada je do rata došlo, da se nađe put mira*“; da pravedan mir „*kao minimum, uključuje vraćanje okupiranih teritorija i vraćanje našeg napaćenog stanovništva na njegova ognjišta*“ jer bez toga „*nema i neće biti mira*“; da je „*naše*“ potpisivanje Vens-Owenovog plana značilo „*našu poslednju riječ, naš minimum ispod kojeg nećemo i ne možemo ići*“; da će se legalne institucije BiH, umjesto gubljenja vremena u „*jalovim pregovorima*“ okrenuti „*našem*

⁵ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

⁶ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 228.

narodu, svim građanima koji vole ovu zemlju i kojima je Bosna i Hercegovina na srcu i pozvati ih da se ujedine i da svim sredstvima, svim dopuštenim sredstvima, brane nezavisnu i suverenu Bosnu i Hercegovinu, njenu cjelovitost i slobodu“; da vjeruje kako „dijeli mišljenje i osjećaje“ građana kada kaže „da mi nećemo pognuti glavu i da ćemo prihvatiti rizik borbe za slobodu i dostojanstvo“ ohrabrujući građane da se „ne boje i ne sumnjaju da narod koji se bori za opstanak i slobodu, ako se uistinu bori, ne može izgubiti.“⁷

Owen – Stoltenbergov plan podjele Bosne i Hercegovine:

Nakon što je tzv. Srpska skupština odbacila Vens-Owenov plan, Vens je dao ostavku. U nastavku pregovara, Owenu se priključio Thorwald Stoltenberg.⁸ Prema „Programu zajedničke akcije“ bilo je očito da u nastavku mirovnog procesa, velike sile podrazumijevaju „da se rješenje moglo tražiti samo u ustupcima srpskoj strani“ što će se kako je ocijenio i predvidio Izetbegović i „dogoditi“⁹ jer je predloženo da „umjesto decentralizirane države sa deset provincija, novim planom bude ponuđena konfederacija (savez) tri republike: srpske, hrvatske i bošnjačke“. Izetbegović je zaključio da je međunarodna zajednica tražila rješenje „u podjeli Bosne, na čemu je od početka otvoreno insistirala srpska, a manje otvoreno hrvatska strana.“¹⁰

Septembra 1993. godine, Owen i Stoltenberg su predstavili svoj plan: unija tri republike, konfederacija, da većinu funkcija vrše republike, Predsjedništvo konfederacije od tri predsjednika republika, konfederalno vijeće ministara, demilitarizirana BiH.

Taj plan je bio protivan principima usvojenim na Londonskoj konferenciji augusta 1992., koje su Owen i Stoltenberg trebali poštovati. Plan je odgovarao i Tuđmanu i Miloševiću. Na čelu pregovaračkog tima ispred legalnih vlasti RBiH, Izetbegović se našao u delikatnoj situaciji, pored ostalog i zato što za propast mirovne inicijative nisu smjeli biti krivi on i njegov pregovarački tim.

Izetbegovićevo konsultiranje i moje izlaganje na skupu funkcionera - intelektualaca:

U teškim političkim okolnostima koje je krajem maja i početkom juna 1993. obilježila ponuda novog „Programa zajedničke akcije“ velikih sila, prema kome je nešto kasnije ponuđen Owen-Stoltenbergov plan, Izetbegović se odlučio za sastanak sa najuglednijim bošnjačkim

⁷ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 228.

⁸ Stoltenberg Thorvald, (1931.-2018.), bio ministar odbrane, u dva mandata ministar vanjskih poslova Norveške, te glavni predstavnik UN-a za Jugoslaviju. (https://hr.wikipedia.org/wiki/Thorvald_Stoltenberg)

⁹ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 229.

¹⁰ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 229.

intelektualcima, političkim i državnim funkcionerima BiH, univerzitetskim profesorima i akademikima (Ejup Ganić, Haris Silajdžić, Alija Isaković, Muhsin Rizvić, Atif Purivatra, Arif Tanović, Avdo Sućeska, Avdo Sofradžija, Enes Duraković, Enes Karić, Halid Čaušević, Hajrudin Numić, Safet Halilović, Jusuf Žiga, Munib Maglajlić, Lamija Hadžiosmanović, Mustafa Imamović, Ibrahim Bušatlija, Seid Huković, Ismet Dautbašić, Almasa Šaćirbegović, Kemal Hrelja, Dženana Buturović, Rusmir Mahmutćehajić, Šemsudin Musić, Dževad Hozo, Avdo Hebib, (...)) koji su se mogli okupiti, s obzirom da je Sarajevo bilo u potpunoj vojnoj blokadi. Za taj, kao i druge skupove je trebalo izabrati i prikladan prostor, dovoljno skrovit od agresorskih granata.

Sastanak je održan u amfiteatru sarajevske općine Centar. Amfiteatar je bio pun. Tokom rata, takav sastav uglednih ljudi, prema kojima su sudbonosno bile uprte oči naroda, mogao se vidjeti samo na Kongresu bosanskomuslimanskih intelektualaca, Bošnjačkom saboru i na nekim proširenim sjednicama Skupštine RBiH. Uvodnim izlaganjem, skup je otvorio i njime rukovodio lično predsjednik Izetbegović. Govorio je toliko i tako da je bilo dovoljno za iniciranje i usmjeravanje diskusija od strane učesnika. Situaciju nije trebalo opisivati. Svi smo je znali. Trebalo je govoriti o tome šta da radimo. Kakvu političku strategiju nastavka borbe sugeriramo. To nije bio skup koji je mogao donositi odluke. To je bio skup koji je služio Izetbegoviću da čuje različita mišljenja, što je odraz Izetbegovićeve odgovornosti u pogledu njegove uloge predsjednika i Vrhovnog komandanta države u ratu, i to u katastrofalno teškom stanju.

Diskusije su bile veoma interesantne. Neko je predložio da predsjednik Izetbegović od islamskih zemalja traži, da se u nekoj od njih, Bošnjacima dodijeli parče zemlje na kojem će se sagraditi novi grad za milion do dva stanovnika, gdje bi se naselili Bošnjaci, teritorija BiH prepustila Srbima i Hrvatima i tako spasio narod, jer je njegovo spašavanje, navodno, važnije od spašavanja države. Kao suprotna krajnost u odnosu na takvo razmišljanje, uslijedili su prijedlozi da se po svaku cijenu nastavi borba, da moramo biti spremni svi časno izginuti, pa neka se izgubi i država i narod. I jedna i druga krajnost je podrazumijevala radikalno mijenjanje ili odustajanje od ciljeva borbe definiranih Platformom Predsjedništva RBiH, od juna 1992. godine.

Nakon nekoliko diskusija, dobio sam priliku da govorim. Ukazao sam da moramo odbraniti, i državu i narod, da se ciljevi borbe definirani Platformom Predsjedništva RBiH ne smiju dovoditi u pitanje, odnosno da se od njih ne smije odustajati, te da prema odnosu agresorskih i

odbrambenih vojnih potencijala na bosanskohercegovačkom ratištu, posebno nakon rasplamsavanja oružanih sukoba između Armije RBiH, s jedne i HVO (HV), s druge strane, vojnim sredstvima nismo u stanju potpuno osloboditi cijelu teritoriju BiH i u njenim granicama uspostaviti kontrolu od strane legalnih vlasti.

Na prvi pogled, prvi stav koga sam izrekao o dosljednom pridržavanju ciljeva borbe, djelovao je suprotstavljeno drugom stavu koga sam izrekao u smislu ocjene da vojnim sredstvima nismo u stanju osloboditi zemlju i odbaciti agresorske snage izvan teritorije RBiH.

U vezi s tim sam objasnio da našu borbu moramo podijeliti u dvije vremenske etape. Bliži cilj nam mora biti mir, uz osnovni uslov da se očuva teritorijalni integritet BiH i da naša zemlja opstane kao faktor međunarodne zajednice i članica OUN. Istako sam da pod tim uslovom mir trebamo postići što prije, pri čemu moramo znati da će ekstremisti, odnosno, politički lideri, kakvi su Karadžić i Boban, ući u Sarajevo, odnosno, u institucije RBiH i s nama skupa tvoriti vlast.

Kad sam ovo rekao, za trenutak sam zapazio komešanje i škripu stolica, a zatim veliku tišinu. Djelovalo mi je kao da svi previše radoznalo i nestrpljivo čekaju ostatak mog izlaganja. Pogledao sam u predsjednika. On je licem bio okrenut prema nama ostalim učesnicima sastanka. Bio je potpuno miran. Ničim nije stavljaao do znanja da li se ili ne slaže sa ovim mojim stavom. Pretpostavljao sam da mu je drago što sam imao hrabrosti ovo kazati. Naime, predsjedniku Izetbegoviću sam već ranije, nekoliko dana prije odnosnog sastanka iznosio ovo svoje mišljenje (prvog dana Kurban bajrama, početkom juna 1993. godine).

Zatim sam govorio o daljem, narednom cilju naše borbe, političkim, ekonomskim i drugim demokratskim sredstvima. Istakao sam da će borba do postizanja tog cilja biti duga i teška, te da treba vjerovati u takvu mogućnost, jer će dobro nadvladati zlo, da nama mir daje veću šansu, jer se oslanjamo na pravdu i demokratiju, a da rat daje veće šanse protivnicima BiH, koji se prioritentno oslanjaju na silu.

Intenzivni pritisci na Izetbegovića da prihvati Owen-Stoltenbergov plan podjele BiH:

Novi pregovori po Owen-Stoltenbergovom planu „*počeli su u julu 1993.*“ kada je za branitelje BiH bila „*krajnje nepovoljna politička i vojna situacija*“, jer se Armija RBiH borila „*na dva fronta i teško održavala poziciju.*“ Složenost situacije u toku tih pregovora, činila je tadašnja

ofanziva koju je srpski general Mladić pokrenuo na Bjelašnici i Igmanu. U vezi s tim, u „Sjećanjima“, Izetbegović je ukazao da su o ratnim zbivanjima u BiH, posebno o srpskoj ofanzivi na Bjelašnici i Igmanu, predstavnici međunarodne zajednice u javnost iznosili „šokantne i zbujujuće izjave“ koje su opravdano izazivale sumnju u smislu da „toleriraju pa možda i ohrabruju (...) vojne akcije srpskih i hrvatskih snaga da bi se naša strana primorala na ustupke.“¹¹ Uz sve to, 9.7.1993. godine najutjecajnijim zapadnim medijima su izvještavali da je „gospođa Ogata“¹² najavila mogućnost povlačenja UN-a ako Predsjedništvo RBiH odbije pregovore! Ozbiljnost ove prijetnje može se zaključiti iz činjenice da je UNHCR zahvaljujući prisustvu snaga UN-a, koje su štatile Sarajevski aerodrom i konvoje, u Bosnu uvezio i do osam hiljada tona hrane i lijekova sedmično (podatak UNHCR-a). Zahvaljući tome, još uvijek nije bilo zabilježeno masovno umiranje od gladi. Sada se i ta opasnost nadvila nad široka područja Bosne, posebno gradove (...) Spomenuta srpska akcija na Bjelašnicu i Igman, koja je trebala definitivno zatvoriti obruč oko Sarajeva, bila je predmet teške diplomatske bitke na pregovorima u Ženevi.“¹³

Uz naprijed navedene pritiske prema Izetbegoviću da popusti, spada odbacivanje zahtjeva podnesenog Vijeću sigurnosti od strane „islamskih i jednog broja nesvrstanih zemalja“ za ukidanje embarga na oružje. Izetbegović je ukazao da je rezultat glasanja po tom zahtjevu bio „interesantan“ jer su SAD i pet nesvrstanih zemalja bili za ukidanje embarga, dok je devet bilo suzdržanih „uključujući Francusku, Englesku i Rusiju“, što je značilo da je za BiH i dalje „uskraćeno pravo na odbranu“. Izetbegović je ocijenio da je rezultat tog glasanja u Vijeću sigurnosti bio „ucjena“ putem „poruke tri velesile, posebno Velike Britanije, da za BiH nema izlaza nego da pregovara i da prihvati ponuđeno“¹⁴ u Owen-Stoltenbergovom planu.

Pritisci na Izetbegovića da prihvati Owen-Stoltenbergov plan praćeni su intenzivnom, brutalno neistinitim propagandnim optužbama da ima cilj da Bosna i Hercegovina bude „islamska država“, što ilustrira „cinično pitanje novinara londonskog 'The Timesa': Šta biste rekli kritičarima koji tvrde da želite nametnuti islamsku državu?“ Na to pitanje Izetbegović je odgovorio da bi takvim kritičarima „rekao da imaju ili loše informacije ili loše namjere“, ističući da se zalaže „za

¹¹ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 229.

¹² Sadako Ogata, (1927.-2019.), profesor i akademik Japana, bila šef Ureda Visokog komesarijata UN za izbjeglice (UNHCR) od 1991.-2000. godine. (https://en-m-wikipedia-org.translate.google.com/wiki/Sadako_Ogata)

¹³ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 229.

¹⁴ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 229.-230.

cjelovitu Bosnu, a cjelovita Bosna – jer je višenacionalna – po definiciji ne može biti islamska država“, da to *„može biti samo podijeljena Bosna“* a da za *„podijeljenu Bosnu zdušno rade upravo neke evropske vlade“* pa da tako *„dolazi do paradoksa - Evropa u Bosni stvara islamsku državu.“*¹⁵

Pritisци s ciljem da BiH kao država nestane, odnosno pritisci u namjerama da se Izetbegović prinudi na potpisivanje Owen-Stoltenbergovog plana za podjelu i nestanak BiH, intenzivirani su sa hrvatske strane, na sve moguće načine, a posebno u pogledu pojačavanja blokade puteva kojima se iz pravca Hrvatske i Hercegovine moglo snabdijevati stanovništvo BiH i njene odbrambene snage. U vezi s tim, ukazujući na svu složenost političkih i vojnih uslova u kojima je trebalo odlučiti o prihvatanju ili neprihvatanju Owen-Stoltenbergovog plana, Izetbegović je u *„Sjećanjima“* pomenuo da mu je *„početkom septembra“* 1993., upravo pred drugu fazu pregovora u Ženevi *„stigla vijest da su u Metkoviću blokirani kamioni sa naftom za Sarajevo“*, što se svakodnevno dešavalo u *„vrijeme kada se Bosna i Hercegovina približavala svome dnu.“*¹⁶

Pritisци na *„bosansku vladu“* da prihvati Owen-Stoltenbergov plan, od strane ministara vanjskih poslova nekoliko zemalja Evropske unije, nastavljeni su tokom jeseni 1993. i zime 93./94. godine, ali je po Izetbegovićevoj ocjeni *„posebnu bezdušnost pokazao britanski ministar D. Hurd,¹⁷ koji je izjavio da Britanija neće učestvovati u operaciji humanitarne pomoći u narednoj godini“*, pa je zaključio da se *„teža prijetnja nije mogla izreći, jer je stanovništvo čitavog niza bosanskih enklava, među kojima Sarajevo, Maglaj, Srebrenica, Goražde, već uveliko gladovalo.“*¹⁸

Ministri vanjskih poslova zemalja Evropske unije, na sastanku 22.12.1993. godine, da bi *„privoljeli“* Izetbegovića da prihvati Owen-Stoltenbergov plan, *„ponudili su ispravku mape 'bosanske republike' sa prvobitnih 28,3 na 33,3 posto teritorije BiH“* što je odbijeno. Na ponuđeni plan, pregovaračka delegacija *„bosanske vlade“* na čelu sa Izetbegovićem je stavljala *„teritorijalne primjedbe“* ali je *„suštinski razlog bilo neprihvatljivo ustavno rješenje.“*¹⁹

¹⁵ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 231.

¹⁶ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

¹⁷ **Hurd Douglas**, (1930.-2008.), britanski političar, diplomat, ministar unutarnjih poslova, ministar vanjskih poslova, državni tajnik za Sjevernu Irsku (...), identificiran da podržava velikosrpsku politiku Slobodana Miloševića. (https://hr3.wiki/wiki/Douglas_Hurd)

¹⁸ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 233.

¹⁹ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 233.

Lično, Owenov pritisak na Izetbegovića da prihvati plan podjele BiH:

U „Sjećanjima“ Izetbegović je naveo da u pregovorima po ranijem planu koga je nudio sa Vensom, lord Owen „nije bio pristrasan“ odnosno da nije „navodio vodu na mlin jedne od strana“, ali da to isto „ne može reći“ o njegovom ponašanju „u slučaju pregovora“ po planu koga je ponudio sa Stoltenbergom. Izetbegović je ocijenio da je ponašanje lorda Owena u pregovorima po novom planu sa Stoltenbergom „bilo tipičan primjer real-politike, a real-politika i moral, očito ne idu zajedno.“ Ispoljavao je „snažan i sistematski pritisak“ prema Izetbegoviću, Predsjedništvu i Vladi RBiH da prihvate „podjelu zemlje, pa i moguću podjelu Sarajeva, zatim se usprotivio bombardovanju srpskih položaja zbog nastavka agresije, pa izjavio da su Srbi vlasnici 65 posto zemlje u BiH (Karadžićev podatak) i, konačno, pokušao razbiti postojeće Predsjedništvo Republike BiH predlažući da se umjesto zakonitog Predsjedništva formira devetočlano koordinaciono tijelo na paritetnom principu, po tri člana iz reda srpskog, hrvatskog i bošnjačkog naroda.“²⁰ Zbog takvog ponašanja, Izetbegović je za lorda Owena rekao da je „Chamberlain naših dana“ što je 10.8.1993. prenio *The Washington Post*.²¹

Naravno, Owenov pritisak na Izetbegovića da prihvati ponuđeni plan imao je podršku Miloševića, Karadžića, Tuđmana, Bobana (...). Na sjednici Predsjedništva RBiH, 9.7.1993. godine, Owen je predstavio „zajednički srpsko-hrvatski, ustvari Milošević-Tuđmanov plan, koji se sastojao od ustavnih principa mirovnog sporazuma i prijelaznih aranžmana“, što je „praktički značilo ukidanje države Bosne i Hercegovine i prekid njenog državno-pravnog kontinuiteta, koji je bio potvrđen u svim ranijim dokumentima, počev od Londonske konferencije naovamo“. Izetbegović je zaključio da bi po Milošević-Tuđmanovom planu kako ga je predstavio Owen, Bosna i Hercegovina „bila jedna vrsta konfederacije ili savez tri mini države na ugovornoj osnovi.“²²

Predsjedništvo RBiH predvođeno Izetbegovićem odbacilo Owen-Stoltenbergov plan:

Odbijajući Owen-Stoltenbergov plan, Predsjedništvo RBiH predvođeno Izetbegovićem i političke stranke, na sjednici 17. i 18. jula 1993. godine, „definirali su vlastiti plan prema kojem

²⁰ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 230.

²¹ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 230.

Arthur Neville Chamberlain, (1869.-1940.) britanski političar, premijer Ujedinjenog Kraljevstva, zagovarao britanski imperijalizma 19. stoljeća. (<https://www.google.ba/search?q=chamberlain>)

²² **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 230.

je BiH federacija sa međunarodno-pravnim subjektivitetom i isključivom nadležnošću u pitanjima ljudskih prava, odbrane teritorijalnog integriteta, vanjskih poslova, državljanstva i osnova ekonomskog sistema.“ Taj Prijedlog je bio osnova za pregovore u Ženevi, 26.7.1993. godine, ali su ga „bez mnogo diskusije (...) srpski i hrvatski predstavnici odbacili“ pa je „na stolu bio samo Owen-Stoltenbergov plan i alternativa: nastavak rata“. U toj situaciji, Izetbegović je zatražio da se „radi odluke, osigura zasijedanje Skupštine RBiH“.²³

Skupština RBiH, 27. i 28.8.1993. razmatrala i odbacila Owen-Stoltenbergov plan:

„Općenito“ pregovori po Owen-Stoltenbergovom planu su se „odvijali u dvije faze (...) prva, u julu i augustu; druga, u septembru i oktobru“.²⁴

Završetkom prve, pred početak druge faze tih pregovora, 27. i 28.8.1993. godine, prema Izetbegovićevom zahtjevu, radi odlučivanja o planu koga je nudila međunarodna zajednica a zdušno prihvatala srpska i hrvatska strana, održana je Skupština RBiH pred kojom je Izetbegović rekao: da položaj bosanske strane „obilježavaju dva ostrasćena nacionalizma u neposrednom susjedstvu, nerazumljiva ravnodušnost ili pasivnost ostatka svijeta“; da u takvoj situaciji „stalno suočavani sa alternativom nastavka rata, nismo više mogli braniti koncept jedinstvene BiH“; da je s obzirom na okolnosti odlučeno da se „odbrani cjelovitost“ Bosne i Hercegovine „za buduće, nadam se razumnije generacije“, jer se „u međuvremenu, izgleda, moramo podijeliti“; da se to može učiniti „za pregovaračkim stolom ili na bojnopolju, u ratu, u kome, nažalost, postepeno svi zakoni prestaju važiti“, ukazujući na svoje mišljenje da je „bolje da to učinimo za pregovaračkim stolom“; te da ipak, „za historiju treba da ostane upamćeno – mi nismo htjeli podjelu, ona nam je nametnuta.“²⁵

Rasprava na Skupštini se „odvijala u znaku vrlo teške vojne situacije i osjećaja da BiH nema izbora.“ Drugog dana skupštinskog zasijedanja usvojeni su zaključci: da „mirovne pregovore u Ženevi treba nastaviti u pravcu iznalaženja rješenja koja osiguravaju trajan i pravičan mir, državno-pravni kontinuitet i međunarodno-pravni subjektivitet BiH“; da ponuđeni „ustavni sporazum o savezu republika treba da doživi znatne izmjene u dva pravca: precizirati da se ne radi o ukidanju BiH kao države, nego o transformaciji njenog unutrašnjeg državnog

²³ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 230.-231.

²⁴ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

²⁵ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 231.

ustrojstva u tri republike, i jasno definirati zajedničke funkcije na nivou BiH, sa minimumom koji, pored međunarodno-pravnog subjektiviteta i vanjske trgovine, uključuje i državljanstvo, kontrolu granica i osnove ekonomskog i pravnog sistema“; da u pogledu „mapa 'republika' teritorija 'bosanske republike' mora uključiti sva područja sa bošnjačkom apsolutnom i relativnom većinom, uzimajući kao osnov popis stanovništva iz 1991. godine (podvukao F.M).“²⁶

Naprijed citirani zaključak Skupštine RBiH, podvučen zbog njegovog historijskog značaja, Izetbegović je u „*Sjećanjima*“ prokomentirao rečenicom: „*S obzirom na poznati stav agresorske strane, ovaj zahtjev je praktično značio odbacivanje plana* (podvukao F.M.).“²⁷

To je podrazumijevalo da se agresorske vojske povuku sa prostranih teritorija okupiranih progonom i genocidom nad Bošnjacima. Izetbegovićevo uslovljavanje je faktički obesmisliło podjelu BiH po ponuđenom Owen-Stonterbegovom planu jer bi se značajno umanjili rezultati etničkog čišćenja pa se ne bi nikako mogle zaokružiti, u nacionalnom smislu kompaktne teritorije, onako kako su to željeli, s jedne strane Milošević i Karadžić, a s druge, Tuđman i Boban.

Druga faza pregovora o Owen-Stoltenbergovom planu:

Početak druge faze pregovora, od francuskog i njemačkog ministra vanjskih poslova Juppea²⁸ i Kinkela²⁹, 9.9.1993., Izetbegović je primio pismo „*da se pregovori o miru moraju nastaviti, a da će dvije zemlje insistirati da se osigura izlazak bosanske republike na more*“,³⁰ u vezi čega je bilo bitno imati u vidu da je „*nešto ranije, Tuđman odbio da taj izlaz bude u Neumu*.“³¹

Također, na početku „*druge runde pregovora*“ delegacija „*bosanske vlade*“ u kojoj su na čelu sa Izetbegovićem bili „*Silajdžić, Lazović, Komšić, Ljubijankić, Filipović, Abdić i eksperti Trnka i Čukle*“, zahtijevala je da se „*osiguraju političke slobode i stranački pluralizam na čitavom prostoru Bosne i Hercegovine*“. ³²

²⁶ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 231.

²⁷ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 231.

²⁸ Juppe Alain Marie (45.), 93. min. vanj. pos. Francuske. (<https://www.google.ba/search?q=alain+juppe>)

²⁹ Kinkel Klaus (1936.-2019.), bio dokancelar, ministar pravosuđa, šef obavještajne službe i ministar vanjskih poslova Njemačke, predložio osnivanje Međunarodnog suda za ratne zločine na teritoriji Jugoslavije. (<https://www.google.ba/search?q=klaus+kinkel>)

³⁰ Juppe i Kinkel, po citatu, Izetbegović Alija, Sjećanja, Muzej „A.I.“, Sarajevo, 2020., str. 232.

³¹ Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

³² Izetbegović Alija, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

Zatim, 20.9.1993. godine, lord Owen je upriličio „*sastanak delegacija na britanskom nosaču helikoptera*“ dok je plovio Jadranskim morem. Sastanku su prisustvovali „*i Tuđman i Milošević*“. Owenovu namjeru da u tom ambijentu impresionira pregovarače, Izetbegović je u „*Sjećanjima*“ komentirao riječima: „*Mi svikli na snažna osjećanja i svjedoci krajnje dramatičnih događaja, ostali smo uglavnom ravnodušni. Šta na vas može ostaviti utisak ako znate da u tom trenutku u hrvatskim koncentracionim logorima skapavaju hiljade ljudi?*“³³

Zasijedanje Bošnjačkog sabora i Skupštine RBiH, 27.9.1993. godine:

„*Owenovu želju da ima odluku o mirovnom sporazumu*“ Izetbegović je „*iskoristio da uz pomoć UNPROFOR-a, 27. septembra okupi učesnike Bošnjačkog sabora, a zatim i poslanike Skupštine BiH iz svih dotle nedostupnih krajeva*“ Bosne i Hercegovine. Pred Bošnjačkim saborom i Skupštinom RBiH, Izetbegović je „*održao uvodno izlaganje*“, što je bila „*analiza razloga 'za' i 'protiv' predloženog*“ Owen-Stoltenbergovog plana. Njegov „*prijedlog kako da se razriješi ova 'dilema između pravednog rata i nepravednog mira', izostao je.*“ U toj analizi Izetbegović je „*naveo devet razloga za prihvatanje, a četiri protiv plana koje su predložili Owen i Stoltenberg*“ ali je bilo „*jasno da je u manjem broju sadržana veća težina*“ pa je plan „*praktički odbačen u diplomatskoj formi, jer je prihvatanje uvjetovano potpuno normalnim, ali za Srbe neprihvatljivim uslovom: vraćanje svih teritorija na kojima su, prema popisu stanovništva 1991. Bošnjaci činili apsolutnu ili relativnu većinu (...) jedan potpuno razuman uslov bio je neprihvatljiv (srpskoj strani, op. F.M.), i to smo i mi i oni znali* (podvukao F.M.).“³⁴

Kao predsjednik Predsjedništva RBiH, Izetbegović je trebao preuzeti funkcionalnu odgovornost za prekid rata po Owen-Stoltenbergovom planu ako ga potpiše ili odgovornost za nastavak rata ako taj plan odbaci. Sa stajališta svoje odgovornosti, Izetbegović je na Bošnjačkom saboru iznio glavne probleme koje građani BiH trebaju imati u vidu ako se rat nastavi. Izetbegoviću je trebalo razumijevanje od strane građana, da, ako se rat nastavi, da će to biti u izuzetno teškim uslovima koji zahtijevaju svjesnu, dodatnu ratnu mobilnost, uz dodatne napore i žrtve na strani snaga odbrane BiH. Zato, Izetbegović je upozorio prisutne na Bošnjačkom saboru da nastavak rata ugrožava biološku supstancu naroda, da Armija RBiH ima slabu logistiku, što je rizik za dalje

³³ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

³⁴ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „*Alija Izetbegović*“, Sarajevo, 2020. godine, strana 232.

gubljenje teritorija, a time i za njegovu još slabiju pregovaračku poziciju, da Evropa i svijet neće vojno intervenirati, a ukidanje embarga na oružje nije „*mного vjerovatno*“ da je napadima HV i HVO otvoren drugi front i prekinute sve linije snabdijevanja za potrebe Armije RBiH i stanovništva na slobodnim teritorijama, da se iz dana u dan povećavao broj izbjeglica čiji je položaj loš, da stižu upozorenja o obustavi humanitarne pomoći, da dolazi zima u kojoj građani, naročito u gradovima, neće imati hrane i ogreva, da su u slučaju potpisivanja Owen-Stoltenbergovog plana međunarodne garancije „*veoma vjerovatne*“ ali „*ne i sasvim sigurne*“, a da se u slučaju nastavka rata pažnja svijeta od BiH može preusmjeriti na druga područja (...).³⁵ Izetbegović nije ukazivao na naprijed navedene ratne probleme u smislu traženja podrške za svoj potpis na Owen-Stoltenbergov plan. On je na te probleme ukazao s namjerom da u slučaju nastavka rata, što je po njegovoj procjeni bilo izvjesno, patrioti BiH svjesno budu spremni za ulaganje dodatnih napora i žrtava.

Izetbegović brinuo da prihvatanje ili odbacivanje Owen-Stoltenbergovog plana ima razumijevanje i naroda i međunarodne zajednice:

Kao državnik, Izetbegović je u najtežoj ratnoj situaciji 1993. godine, kao i inače, iznosio poruke građanima BiH, ali i međunarodnoj zajednici. Kada je u vezi Owen-Stoltenbergovog plana poručivao međunarodnoj zajednici, trebali su mu uvjerljivi argumenti da građani BiH i drugi relevantni društveni faktori ne prihvataju taj plan, jer je nepravedan, a kada je poručivao građanima BiH, morao je realno ukazati na probleme koji ih čekaju u slučaju da se rat nastavi. Samo tako, Izetbegović je mogao čuvati i proširivati podršku međunarodne zajednice i apsolutnu podršku svojim odlukama od strane snaga odbrane BiH. Izetbegoviću, kao državniku koji donosi sudbonosnu odluku, je trebalo da međunarodna zajednica vidi negativno raspoloženje patriotskih snaga prema Owen-Stoltenbergovom planu, te da vidi da njegov potpis na taj plan, sve i ako bi ga on htio staviti, ne bi rezultirao održivim mirom.

Prema tome, stav predsjednika Izetbegovića je bio da se **ne** prihvati Stoltenbergov plan. Znao je da **ne** prihvatanje podrazumijeva nastavak rata i nove žrtve. Zato mu je za njegov pristup, da Owen-Stoltenbergov plan treba prihvatiti pod uslovom da se agresorske vojske povuku sa

³⁵ **Izetbegović Alija**, Dnevni avaz, 16.04.2012. godine, strana 8.
Izetbegović Alija, Dnevni avaz, 17.04.2012. godine, strana 8.

teritorija na kojima je živjelo većinsko bošnjačko stanovništvo, trebala podrška Bošnjačkog sabora, kako zbog naroda, tako i zbog međunarodne zajednice. Bilo je važno da međunarodna zajednica vidi da je u naprijed navedenom obliku Izetbegovićevo odbijanje Owen-Stoltenbergovog plana podržano od strane bošnjačkih prvaka. Bilo je važno da međunarodna zajednica vidi da Izetbegović nije usamljen u tom i takvom odbijanju. Isto tako, Izetbegoviću je bilo važno da u pogledu faktičkog odbijanja tog plana narod podrži njegov stav koji je podrazumijevao nastavak rata, i to u najtežim uslovima totalnog vojnog okruženja teritorija BiH koje su tada bile pod kontrolom legalnih vlasti. Da je Izetbegović faktički prihvatio Owen-Stoltenbergov plan, onda on ne bi ničim uslovljavao svoje prihvatanje tog plana. Izetbegović je, uslovljavanjem, faktički odbacio taj plan.

Znači, predsjedniku Izetbegoviću je trebalo razumijevanje od strane međunarodne zajednice za njegovo neprihvatanje Stoltenbergovog mirovnog plana. Njemu je bilo važno da međunarodna zajednica shvati, da u slučaju potpisivanja tog plana on ne može biti garancija njegovog provođenja, jer ima snažne otpore. Zato mu je bilo važno da međunarodna zajednica zna kakav je stav Bošnjačkog sabora i da zna da šira javnost, putem medija, odbacuje Owen-Stoltenbergov plan. Prema tome, u ono vrijeme, Izetbegović je želio da slobodni mediji pišu protiv usvajanja Owen-Stoltenbergovog plana, kako bi međunarodna zajednica vidjela, s jedne strane da je on na Bošnjačkom saboru iznosio argumente o opasnostima nastavka rata, a s druge strane da se, uprkos tim opasnostima, putem medija izražava spremnost naroda na rizike nastavka rata u najtežim okolnostima. Ondašnje pisanje slobodnih medija isto kao i stavovi Bošnjačkog sabora je odraz Izetbegovićevog utjecaja na raspoloženje za odbacivanje Stoltenbergovog plana. To što se decenijama nakon rasprave o Owen-Stoltenbergovom planu, toj raspravi daje sasvim drugačije konotacije, odraz je uskostranačkih političkih motiva i zapuštenih moralnih osobina pojedinaca koji to čine.

U svim pregovaračkim situacijama, i prije i poslije Owen-Stoltenbergovog plana, Izetbegović je brinuo kakav će stav zauzeti međunarodna zajednica prema zaraćenim stranama ako se ponuđeni mirovni plan prihvati, a kakav će stav zauzeti ako se plan ne prihvati. Nije bilo svejedno koju će zaraćenu, odnosno, pregovaračku stranu međunarodna zajednica okriviti za nastavak rata ako konkretni ponuđeni mirovni plan propadne. U svim pregovaračkim situacijama,

Izetbegović je mudrom politikom osigurao da za propadanje mirovnih planova i nastavak rata međunarodna zajednica okrivi agresorsku stranu. Tako je bilo i u slučaju Owen-Stoltenbergovog plana.

Sa stajališta uloge predsjednika Predsjedništva RBiH Alije Izetbegovića u vezi Owen-Stoltenbergovog plana, Bošnjački sabor je imao konsultativni karakter. Odluke o prihvatanju ili neprihvatanju mirovnih planova su se donosile od strane Skupštine RBiH, odnosno od strane Predsjedništva RBiH, koje je, po Ustavu, u ratnim uslovima moglo donositi odluke iz nadležnosti Skupštine RBiH. U ulozi predsjednika Predsjedništva RBiH, Izetbegović je, u konačnom, bio odgovoran za potpisivanje ili nepotpisivanje nekog mirovnog plana. Da je htio uništiti BiH radi uspostave „*muslimanske državice*“ kako mu se imputira, Izetbegović je u konačnom to mogao učiniti, a nije.

Razmatranja Owen-Stoltenbergovog plana za mir u BiH se ticalo strateških pitanja o budućnosti BiH i strateških pitanja sadržanih u Platformi Predsjedništva BiH za odbranu. Izetbegović nije pristajao da se mijenja bilo šta o temeljima i ciljevima borbe, ali je razmišljao o taktici, načinima borbe kako bi se očuvali temelji i postigli ciljevi. U intervjuu za „*Ljiljan*“, o „*viđenju Bosne, njenoj budućnosti*“, Izetbegović je iznosio „*viziju koja, naravno nije zvanična. Ona će se možda razmatrati na Predsjedništvu, možda ćemo Platformu u tom pravcu nešto mijenjati. Radi se više o taktici borbe za cjelovitu Bosnu. Izričito sam rekao da mi ne odustajemo od cjelovite Bosne i Hercegovine, ali – kako doći do nje? Rekao sam da moramo postići ono što je na zadnjoj Skupštini rečeno, sa onim čuvenim 'ali', tj. da prihvatimo ponuđeni koncept pod uvjetom da se teritorije nastanjene većinskim bošnjačkim narodom vrate pod kontrolu bh. vlasti. Na tome ćemo istrajavati prvenstveno političkim sredstvima, ali ako to ne bude moguće, moramo učiniti sve da to postignemo vojnim putem. To je ona tačka na kojoj bismo možda mogli zaustaviti rat (...).*“³⁶ (podvukao F.M.)

Dakle, predsjednik Izetbegović u najtežim ratnim uslovima, dvostruke agresije, totalnog vojnog okruženja i komunikacijske izolacije uslovno prihvatio Owen-Stoltenbergov plan. Izetbegovićev uslov je bio da u takozvanoj bošnjačkoj republici ostanu sve općine u BiH u kojima

³⁶ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za RTVBiH, prenio „*Ljiljan*“, 24.11.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005., str. 187.

je većinsko bošnjačko stanovništvo po popisu od 1991. godine, što je značilo povlačenje vojske pod kontrolom Miloševića i vojske pod kontrolom Tuđmana sa teritorija takvih općina. Tako je Izetbegović, isticanjem apsolutno pravednog kriterija demonstrirao da je nemoguća podjela BiH po nacionalnom ključu.

U nastojanjima međunarodne zajednice da se u BiH postigne mir, Izetbegović je bio kooperativan, ali je teritorijalni integritet BiH, kao zajednice ravnopravnih građana i naroda, poštovao kao vrijednost koja se mora očuvati. Izetbegović je svojom kooperativnošću u korist pravednog i održivog mira dobivao i čuvao podršku značajnog dijela međunarodne zajednice.

Pred Generalnom skupštinom UN-a, 7.10.1993. godine, Izetbegović je zahtijevao da Vijeće sigurnosti UN-a treba ocijeniti plan koga su ponudili Owen i Stoltenberg kako bi se „odredila njegova konzistentnost sa Poveljom Ujedinjenih nacija i brojnim rezolucijama koje je ranije prihvatilo Vijeće sigurnosti“, objašnjavajući u vezi s tim štetnost poruke od međunarodne zajednice da će prihvatiti sve što dogovore tri strane u Bosni i Hercegovini. Istakao je da je to nepravedna i nerazumna poruka „kada je jedna strana žrtva, pod pritiskom stvarne prijetnje masovnog gladovanja i genocida“.³⁷

Bošnjački sabor, VKBI, Alija Isaković³⁸ i odbacivanje Owen-Stoltenbergovog plana:

Bošnjački sabor su organizirali ljudi koji su pomagali Izetbegoviću da svoju ulogu u pregovorima o Owen-Stoltenbergovom planu realizira što uspješnije faktičkim odbijanjem tog plana. Nisu ga organizirale osobe koje su se transparentno i/ili potajno s mržnjom odnosile prema Izetbegoviću imputirajući mu da teži uspostavi islamskog poretka u BiH, što je radi opravdavanja oružanih agresija na RBiH, činila i Miloševićeva i Tuđmanova propaganda.

Bošnjački sabor je organiziralo Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca (VKBI) na čijem je čelu 1993. godine bio književnik Alija Isaković, istinski patriota i poštovalac Izetbegovićevog historijskog doprinosa afirmaciji i odbrani BiH. U intervjuu za list „Ljiljan“, februara 1997. godine, uz isticanje svog poštovanja prema predsjedniku Izetbegoviću koji je bio aktivno uključen u iniciranje i pripremanje Bošnjačkog sabora, predsjednik VKBI, književnik

³⁷ **Izetbegović Alija**, Sjećanja, JU Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, 2020. godine, strana 152.

³⁸ **Isaković Alija**, rođen 1932. u Bitunju kod Stoca, preminuo 14.3.1997. u Sarajevu, bosanskohercegovački književnik, romansijer, pripovjedač, radio-dramski, televizijski i dramski pisac, putopisac, aforist, lekiskograf i povjesničar jezika i književnosti. Utemeljitelj je moderne bosanske jezičke kulture, te jedan je od najznačajnijih bošnjačkih intelektualaca uopće. (<https://www.google.ba/search?q=alija+isakovi%C4%87&sxsrf>)

Isaković je, između ostalog, rekao: „*Odgovorno tvrdim kao predsjednik Inicijativnog odbora Sabora, da je Sabor sazvan da ne dozvoli podjelu Bosne prema tadašnjem prijedlogu međunarodnog mirovnog plana.*“³⁹ Taj politički motiv za održavanje Bošnjačkog sabora usaglasili su međusobni poštovatelji i saradnici u intelektualnim dimenzijama odbrane BiH, predsjednik Izetbegović i književnik Alija Isaković. Dakle, eksplicitni napadi na ličnost predsjednika Izetbegovića da je putem Bošnjačkog sabora želio legitimirati podjelu BiH su ustvari implicitni napadi na književnika Isakovića.

Tada, dok je Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca ostvarivalo važan utjecaj na mobilnost u odbrani BiH, kritičar koji se predstavlja da je spriječio Izetbegovića da uništi BiH, je bio protiv postojanja i djelovanja te bošnjačke institucije koja se u ratnim uslovima afirmirala kao važan faktor odbrane BiH. Taj bošnjački intelektualac nije imao apsolutno nikakvu ulogu u organiziranju Bošnjačkog sabora. On je samo govorio na tom skupu.

Ne samo kao državnik, već i kao član Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca, predsjednik Izetbegović se zalagao da se održi Bošnjački sabor, upravo zato što je uvažavao mišljenja najuglednijih ličnosti koje su se u ratnim uslovima mogle okupiti na jednom mjestu, u Sarajevu, ali i da se tim ljudima, za njihovo tadašnje djelovanje predoče relevantne informacije i ocjene o problemima odbrane BiH u vezi sa mogućnostima i smetnjama za dolazak do što pravednijeg i održivog mira. Da je htio uništiti cjelovitost BiH, Izetbegović bi to učinio „*ćutke*“, bez širih konsultacija u koje spada i održavanje Bošnjačkog sabora. Izetbegović je mogao utjecati da se značajni ljudi koji su prisustvovali na Bošnjačkom saboru izjašnjavaju onako kako on želi, što znači da je mogao utjecati da se Bošnjački sabor izjasni za безусловno prihvatanje Owen-Stoltenbergovog plana. Međutim, Izetbegović to nije činio. On je saslušao razna mišljenja uglednih ljudi i utjecao s ciljem da se Bošnjački sabor izjasni u smislu podrške njegovom stavu da se Owen-Stoltenbergov plan uslovljavanjem odbaci.

Poseban kontekst Izetbegovićeve strategije i taktike u borbi za cjelovitost BiH:

Dakle, kao državnik i vrhovni komandant, razmišljajući o najkrupnijim strateškim pitanjima rata i mira, Izetbegović je težio da se iskoriste sva politička i vojna sredstva, kako bi se ostvario cilj očuvanja teritorijalnog integriteta BiH, ali su u konkretnim izuzetno složenim

³⁹ Isaković Alija, Ljiljan, 05.02.1997. godine, strana 17.-19.

uslovima kakvi su bili 1993. godine, metod i taktika borbe imali presudan značaj. U društvenim procesima, nekada su najvažniji sadržaji borbe, a nekada se sadržaji podrazumijevaju pa se izbor taktike i metoda borbe smatra presudnim za izlazak iz nekog teškog stanja. Upravo tako je bilo krajem 1993. godine, kada je trebalo odrediti mjere za dostizanje mira ili za nastavak rata ako se mir ne bude mogao postići. Suština je u tome, da je Izetbegović znao da Armija RBiH može uporno braniti već oslobođene teritorije, ali da neće moći osloboditi sve teritorije BiH tako što će sa njih potisnuti sve snage agresora, i sa Istoka, i sa Zapada, ojačane kolaboracionistima na čelu sa Karadžićem, Bobanom i Abdićem, koji su bili na čelu tri paradržave osnovane radi uništenja BiH kao države.

U takvim uslovima, trebalo se opredijeliti: (a) da li nastaviti rat u kome će se dalje iscrpljivati resursi odbrane BiH ili (b) uspostaviti mir tako što bi vlast u BiH činili i oni koji su branili i oni koji su u sastavu agresorskih snaga napadali BiH. O tome, u intervjuu za „Ljiljan“ Izetbegović je rekao: *„Bismo li trebali da produžimo dalje s borbom dok, recimo, ne oslobodimo Trebinje, Drvar, Banja Luku, itd., ili bi to trebalo drugim putem uraditi? Mislim da bi to trebalo raditi političkim putem. Kako? Pa na ovoj slobodnoj teritoriji pod kontrolom bosanske vlasti i Armije treba stvoriti jedan prostor na kome vladaju zakoni, na kojem je spašena civilizacija, na kojem će vladati demokratija i na kojem će vladati onaj osnovni zakon koji kaže da niko na toj teritoriji neće biti progonjen, zbog vjere, nacije ili nekog političkog uvjerenja. Dakle, trebalo bi taj model uspostaviti ovdje u bosanskoj državi. Trebalo bi ga kombinirati sa slobodnim tržištem, trebalo bi vratiti narod koji je izbjegao van, trebalo bi prići rekonstrukciji, izgradnji tog dijela Bosne i Hercegovine koja ima sve uvjete da se brzo uzdigne iz pepela (...) Onda bismo snagom političkog modela postepeno pobijedili ovaj mrak na jednoj i na drugoj strani (...) Mislim da integraciju o kojoj je riječ ne bismo mogli vojnim putem rješavati ... jer vlada jedna vrsta opijenosti, nacionalne, šovinističke, fašističke, nazovite je kako hoćete. Treba da prođe vrijeme pijanstva, vrijeme mahmuurluka, da se svijet otrijezni, i tek tada će biti otvoren put da se Bosna ponovo integrira. Dakle, cjelovita BiH ostaje naš cilj (...) bez obzira kakva će buduća Bosna biti, ona mora biti takva da se u njoj više nikada ne može ponoviti genocid nad muslimanskim narodom. Za mene, to će biti i treba da bude najviši zakon ove zemlje i tom zakonu će biti sve podređeno (...) san o integriranoj Bosni i Hercegovini treba postepeno da se ostvari. Ima mjesta i za realiste a to*

je da realiziramo prvi dio tog plana. A to je osloboditi ove krajeve i na njemu uspostaviti stanje ili odnose koji će se snagom civilizacije, snagom razvoja nametnuti ostalim dijelovima Bosne (...) Mora ponovo oživjeti neka svijest o tome da je uzajamna komunikacija između ljudi moguća, da ljudi mogu zajedno da žive, mora se ta svijest ponovo uspostaviti, a ona je srušena. Nije trebalo mnogo da se sruši, ali treba mnogo da se ponovo izgradi i uspostavi (...)“⁴⁰

Karakter propagande protiv Izetbegovića u vezi Owen-Stoltenbergovog plana:

Krajem 2012. godine, jedan bošnjački intelektualac je rekao da „do danas, u BiH nismo imali odista demokratske, bosanske kvalitetne politike, čak ni političke ideje koja bi bila vrijedna spomena. Svi oni koji misle da iz te prošlosti mogu na nešto da se oslanjaju, obmanjuju i sebe, i javnost i to rade svjesno i nije ih toga stid ...“ Ta rečenica najdirektnije osporava i negira historijsku ulogu Izetbegovića, koja, po njenom autoru, nije vrijedna spomena i da se treba „stiditi što u proteklom vremenu nismo imali demokratske, bosanske, kvalitetne politike“. Zanimljivo je bilo što je ta propagandistička rečenica ušla u programsku orijentaciju „Svjetskog bošnjačkog kongresa“, osnovanog krajem decembra 2012. godine.

Za ratno vrijeme, u vezi sa pregovorima za uspostavu mira u BiH po Owen-Stoltenbergovom planu 1993. godine, autor naprijed citirane rečenice je sebe predstavljao kao da je bio glavni sudionik u sprečavanju predsjednika Alije Izetbegovića u njegovim namjerama da podijeli BiH. Sramno je neistinita izjava da su predsjednik Alija Izetbegović i Haris Silajdžić, dok je bio ministar vanjskih poslova RBiH „u tajnosti“ zajednički djelovali na podjeli BiH, a da ih je autor citirane rečenice u tome spriječio. Naprotiv, predsjednik Alija Izetbegović je inicirao i organizirao šire rasprave, transparentno djelujući u vezi sa raznim mirovnim planovima. Radi konsultacija, Izetbegović je okupljao intelektualce raznih nacija, posebno članove VKBI, SGV i HNV, poslanike u Skupštini RBiH i druge ljude, radi čega je često kontaktirao sa predstavnicima vlasti u okruzima i općinama, kao i sa predstavnicima raznih političkih partija. Bošnjački sabor u jesen 1993. godine je imao karakter konsultiranja u vezi sa Owen-Stoltenbergovim planom.

U odnosu na ono što je tada u vezi Owen-Stoltenbergovog plana postigao predsjednik Izetbegović, da njegovi kritičari nisu zlonamjerni, pa i autor naprijed citiranih rečenica, trebali bi

⁴⁰ **Izetbegović Alija**, Bosna je velika tajna – intervjui 1989.-1995., intervju za RTVBiH, prenio „Ljiljan“, 24.11.1993., GIK OKO, Sarajevo, 2005., str. 187.-189.

se diviti Izetbegovićevoj mudrosti i ličnom doprinosu da u najtežim uslovima dvostruke agresije, totalnog vojnog okruženja i komunikacijske izolacije pred međunarodnom zajednicom pokaže da je odgovornost za nastavak rata na strani Srbije i Hrvatske.

Politički motivirano s ciljem da na političkoj sceni u BiH bude poražena SDA, intenzivno se propagiraju neistine da se predsjednik Alija Izetbegović zalagao za podjelu BiH, da je stvarao „minijaturnu bošnjačko-muslimansku državu“ i da je, navodno, s takvim ciljem, u jesen 1993. godine, prihvatio Owen-Stoltenbergov plan. Takvu propadgandu, motiviraju težnje da što veći broj Bošnjaka odbaci pozitivne a prihvate negativne političke stavove o historijskoj ulozi Alije Izetbegovića, što su poznate težnje i velikosrpske i velikohrvatske propagande, a da se neke političke opcije u borbi za bošnjačke glasove na izborima predstave da su „*spasitelji*“ BiH od Izetbegovićevih namjera da uništi njenu cjelovitost. Ignoriraju Izetbegovićevu mudrost koja je u raznim situacijama, a naročito tokom oružane agresije, bila od presudnog značaja za odbranu BiH, pa i prilikom odbacivanja Owen-Stoltenbergovog plana.

Pri tome treba imati u vidu da je cilj predratne, tokomratne i poslijeratne agresorske propagande bio da se predsjednik Izetbegović optuži i učini krivim za uzroke i posljedice rata.

Sticao se utisak da neki od „*bošnjačkih medija*“ nagrađuju pojedine utjecajne bošnjačke intelektualce za svaku izgovorenu ili napisanu rečenicu protiv Izetbegovića. Jedan od takvih medija, jednog od takvih pojedinaca je predstavljao kao „*hrabru*“ osobu, velikana koji „*poput svjetionika budućim naraštajima osvjetljava put razuma i pravednosti*“, jer je, navodno, uspio odbraniti BiH od Izetbegovićevih namjera da na njenom dijelu uspostavi malu islamsku državu. Pisalo se u smislu: „*da nije bilo*“ takvog pojedinca „*šira bh. javnost uopće ne bi ni znala šta se u jesen 1993. godine odigralo u podrumu sarajevskog hotela 'Holiday Inn' (...)*“ a da je jedan „*najveći živući bošnjački intelektualac nazvao to pravim imenom – izdaja države, odnosno, klasična podjela naše domovine, koju su tada sramotno dogovarali prvaci SDA.*“ Svrha takve medijske kampanje je bila motivirana borbom za glasove na izborima u BiH, s ciljem da se negiraju zasluge SDA i njenog lidera Alije Izetbegovića u odbrani BiH, te da im se, na teret stavi brutalno lažna optužba da su djelovali na uništenju BiH.

U isto vrijeme, jedan drugi „*bošnjački intelektualac*“, sa istim ciljem kao i onaj prvi je tvrdio da je na Bošnjačkom saboru 1993., prihvatanjem Owen-Stoltenbergovog plana „*sarajevska klika*

„(...) bila spremna uspostaviti muslimansku, odnosno bošnjačku državu“, te da dosadašnje vladajuće „stranačke elite nisu dorasle funkciji koju obnašaju (...) a to su SDA, SBiH i, dobrim dijelom SDP na lokalnom nivou“, što su faktički stavovi kojima se raduju velikosrpski i velikohrvatski nacionalisti, najviše zato što dolaze od bošnjačkih intelektualaca.

Upravo u vrijeme pregovora po Owen-Stoltenbergovom planu, Izetbegović je donosio teške odluke za jačanje Armije RBiH. Da je htio podjelu BiH blokirao bi takve težnje. Krajem 1993. godine, zaustavljena su negativna ponašanja od strane pojedinih neposlušnih komandanata, odgovornih za anarhiju u dijelu odbrambenog sistema RBiH. Zaustavljanje njihovog negativnog utjecaja u Armiji RBiH, uz njeno organizacijsko, posebno kadrovska jačanje, rezultiralo je stabiliziranjem sistema komandovanja i jačanjem borbenih kvaliteta Armije RBiH.

Prema tome, predsjednik Izetbegović je svoju odluku da odbaci Owen-Stoltenbergov plan donio na osnovu čvrste opredijeljenosti da se poduzimaju razne političke i vojne mjere kako bi se u nametnutom nastavku rata, kvalitativnim i kvantitativnim jačanjem potencijala, odbranila država RBiH u skladu sa političkim ciljevima iz Platforme Predsjedništva RBiH, donesene sredinom 1992. godine. Predsjednik Izetbegović je kreirao sadržaj te Platforme i suprotstavljao se pokušajima reduciranja ciljeva odbrane BiH koji su u njoj precizirani.